

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет професійно-педагогічної освіти
Кафедра теорії і практики технологічної та професійної освіти**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності “015 Професійна освіта (Транспорт)”**

Укладачі:

доктор педагогічних наук,
професор **Стешенко В.В.**

кандидат педагогічних наук,
Пшеничний М. В.

Дніпро–Слов’янськ, 2025

УДК 378.016:377:629.3
(072)
М54

Друкується за рішенням вченої ради
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол №10 від 30.06.2025 р.)

Рецензенти:

Погорелов М. Г. – гарант освітньої програми «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», доктор філософії, доцент кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Дніпро–Слов’янськ.

Фатальчук С. Д. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Дніпро–Слов’янськ.

Відповідальний за випуск **Бондаренко В. І.**

Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» / для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «015 Професійна освіта (Транспорт)» / укладачі: В. В. Стешенко, М. В. Пшеничний. Дніпро–Слов’янськ, 2025. 50 с.

У методичних рекомендаціях розкрито організацію самостійної роботи студентів над курсом «Професійна педагогіка», інструкції до практичних робіт з цього курсу та вимоги щодо їх оформлення.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (Транспорт). Можуть бути використані педагогами професійного навчання закладів професійно-технічної освіти та викладачами педагогічних університетів.

УДК 378.016:377:629.3
(072)

© В. В. Стешенко, 2025

© М. В. Пшеничний, 2025

© ДДПУ, 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Організація самостійної роботи над курсом.....	8
1.1. Складання відповідей на контрольні питання за кожною темою лекційного матеріалу.....	8
1.2. Самостійне виконання практичних робіт.....	10
1.3. Самостійне опрацювання окремих питань з кожної теми.....	11
1.4. Рекомендована література	12
2. Інструкції до практичних робіт.....	13
2.1. Практична робота № 1. Професійна педагогіка як наука і як освітній компонент.....	13
2.2. Практична робота №2. Основні документи, що регламентують професійну освіту в Україні.....	17
2.3. Практична робота № 3. Система професійної освіти в Україні.....	23
2.4. Практична робота №4. Структура та завдання професійно-технічного навчання.....	30
2.5. Практична робота №5. Визначення комунікативних і організаційних здібностей учнів.....	37
2.5а. Практична робота №5а. Моя майбутня професія.....	40
2.6. Практична робота № 6. Професійно-важливі якості особистості педагога професійного навчання.....	44
2.7. Практична робота №7. Організаційно-управлінська структура закладу ПТО.....	48

ВСТУП

У ХХІ ст. роль ключових чинників, що впливають на розвиток особистості і систему підготовки виробничого персоналу для різних галузей, значно зростає. Такими чинниками є: демографічні зміни, міграція робочої сили, зростання попиту робочої сили порівняно з пропозицією, поглиблення суперечностей між зростанням попиту на висококваліфікованих робітників на ринку праці та наявним рівнем їх кваліфікації, зниження рівня підготовки робочої сили у порівнянні з висококваліфікованими робітниками з виробничої сфери, запровадження профільного навчання у старшій загальноосвітній школі, розвиток виробництва на основі впровадження нової техніки, новітніх технологій і матеріалів, підвищення вимог роботодавців до рівня компетентності робітників, зростання здатності працювати разом зі штучним інтелектом і машинами, зокрема ролі соціального партнерства тощо.

У Законі України «Про професійну освіту» (2025) зокрема зазначається, що сьогодні «Сфера професійної освіти спрямована на формування та розвиток компетентностей особистості, необхідних для її самореалізації впродовж життя, виховання відповідальних громадян і спеціалістів, які спрямовують свою діяльність на задоволення найкращих інтересів людей і суспільства, зокрема шляхом якісного та сумлінного виконання робіт, надання послуг чи вироблення товарів, здійснення іншої професійної діяльності» [Додаткова, 2].

Таким чином проблема підготовки майбутніх педагогів професійного навчання у сучасних умовах набуває нової актуальності. Педагогічна складова такої підготовки в закладах вищої педагогічної освіти забезпечується системою відповідних освітніх компонентів (навчальних дисциплін), до яких відноситься загальна педагогіка, професійна педагогіка та методика професійного навчання.

Як стверджують науковці (зокрема, Н. Ничкало) професійна педагогіка є субдисципліною (частиною) педагогіки та має інтегрований характер. Вона обґрунтовує свої теорії з урахуванням результатів досліджень з ін. галузей наук, знання. Це зумовлено її системним **об'єктом**, яким є професійно-педагогічний процес, що охоплює навчання, виховання, розвиток та формування особистості фахівця в умовах системи професійної (професійно-технічної) освіти.

Предметом вивчення професійної педагогіки є основи, а саме закономірності навчання учнівської молоді професії (робітничої, інженерної вчительської та ін.) та формування в неї професійно важливих і соціально значимих якостей особистості працівника.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» є забезпечення оволодіння майбутніми педагогами професійного навчання такими закономірностями і законами навчання учнів ЗПТО професії, формування в них професійно й соціально важливих якостей особистості працівників і виробничого персоналу в цілому для різних галузей

промисловості, сільського господарства та сфери послуг, їх професійних компетентностей.

Завданнями вивчення дисципліни «Професійна педагогіка» є:

– набуття студентами ґрунтовних знань про основи професійної педагогіки, систему та Державний стандарт професійної освіти України, особливості організації роботи закладів професійної освіти, мету, завдання, принципи та особливості організації професійного навчання майбутніх фахівців тощо;

– формування у здобувачів вищої педагогічної освіти професійних умінь і навичок з проектування теоретичного і виробничого (практичного) навчання у закладах ПТО;

– набуття студентами досвіду комплексного й адекватного застосування професійно-технічних, педагогічних, психологічних і інших знань та вмінь при вирішенні конкретних педагогічних завдань;

– формування у майбутніх педагогів професійного навчання готовності до професійної діяльності, інтересу до професії педагога.

Компетентності, які формуються під час вивчення професійної педагогіки:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій і методів педагогічної науки та інших наук відповідно до спеціалізації і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 06. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 08. Здатність працювати в команді.

ЗК 9. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 12. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні компетентності:

СК 01. Здатність застосовувати освітні теорії та методології у педагогічній діяльності.

СК 02. Здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії.

СК 03. Здатність керувати навчальними/ розвивальними проектами.

СК 04. Здатність спрямовувати здобувачів освіти на прогрес і досягнення.

СК 05. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення та інтегрувати їх в освітнє середовище.

СК 06. Здатність реалізовувати навчальні стратегії, засновані на конкретних критеріях для оцінювання навчальних досягнень.

СК 07. Здатність аналізувати ефективність проєктних рішень, пов'язаних з підбором, експлуатацією, удосконаленням, модернізацією технологічного обладнання та устаткування галузі/сфери відповідно до спеціалізації.

СК 08. Здатність використовувати відповідне програмне забезпечення для вирішення професійних завдань у галузі професійної освіти та автомобільного транспорту.

СК 09. Здатність здійснювати професійну діяльність з дотриманням вимог законодавства, стандартів освіти та внутрішніх нормативних документів закладу освіти.

СК 10. Здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці.

СК 11. Здатність використовувати у професійній діяльності основні положення, методи, принципи фундаментальних та прикладних наук.

СК 12. Здатність виконувати розрахунки технологічних процесів в галузі.

СК 13. Здатність управляти комплексними діями/проектами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах та професійний розвиток здобувачів освіти і підлеглих.

СК 14. Здатність збирати, аналізувати та інтерпретувати інформацію (дані) відповідно до спеціалізації.

СК 15. Здатність забезпечити якість освіти і управління діяльністю закладу освіти, відповідно до спеціалізації.

ПК 9. Здатність забезпечувати якість освітнього процесу, опанувати теоретичну, практичну і методичну готовність до організації і проведення навчальної та виробничої діяльності майбутніх викладачів професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти.

Програмні результати навчання, яких здобувачі освіти досягають під час вивчення професійної педагогіки:

ПРН 02. *Володіти* інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях галузі/сфери (відповідно до спеціалізації).

ПРН 07. *Аналізувати та оцінювати* ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.

ПРН 08. Самостійно *планувати й організовувати* власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих.

ПРН 10. *Знати* основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених стандартом та освітньою програмою.

ПРН 11. *Володіти* психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу.

ПРН 12. *Уміти* проєктувати і реалізувати навчальні/розвивальні проєкти.

ПРН 14. *Володіти* навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПРН 15. *Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати* ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПРН 20. Емпатійно *взаємодіяти, відповідати* за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПРН 21. *Застосовувати* міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПРН 22. *Застосовувати* програмне забезпечення для e-learning і дистанційного навчання і здійснювати їх навчально-методичний супровід.

ПРН 24. *Володіти* основами управління персоналом і ресурсами, навичками планування, контролю, звітності на виробництвах, в установах, організаціях галузі/сфери.

ПРН 25. *Забезпечувати* рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

ПРН 27. *Уміти* пояснювати будову та функціонування об'єктів автомобільного транспорту, технологічні процеси з їх технічного обслуговування, діагностування та ремонту відповідно до законів природничих наук.

ПРН 33. *Вирішує* завдання управління якістю освітнього процесу; *забезпечує* теоретичну, практичну і методичну готовність майбутніх викладачів закладу професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти до моделювання навчально-виховного процесу з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти.

Пропоновані Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка» складено відповідно вимог методики викладання у закладах вищої освіти та Положення про організацію освітнього процесу у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (2024). (<https://surli.cc/zsqgeb>, с. 32)

1. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НАД КУРСОМ

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації освітнього процесу, під час якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студента забезпечується підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій; пакет дистанційного супроводу тощо. Зміст такої роботи для конкретної навчальної дисципліни визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Самостійна робота студентів з курсу «Професійна педагогіка» передбачає виконання завдань трьох видів:

- складання відповідей на контрольні питання за кожною темою лекційного матеріалу;
- самостійне виконання практичних робіт;
- самостійне опрацювання окремих питань з кожної теми і складання відповідей на контрольні питання.

1.1. Складання відповідей на контрольні питання за кожною темою лекційного матеріалу.

Складання відповідей на контрольні питання за кожною темою лекційного матеріалу передбачає опрацювання текстів лекцій, а також основної та додаткової літератури (список див. нижче).

Для цього для кожної теми і кожного питання з лекцій в табл. 1 «Теми лекцій» вказана література з основної частини з відповідними сторінками (список див. нижче).

Таблиця 1

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.	заочна ф.
1.	Професійна педагогіка як галузь педагогіки [4, 1]. <i>1. Базові поняття.</i> <i>2. Предмет професійної педагогіки.</i>	4	

	<p>3. Основні категорії професійної педагогіки.</p> <p>4. Педагогічний процес як система.</p>		
2.	<p>Генезис розвитку професійно-технічної освіти в Україні [4. 13].</p> <p>1. Базові поняття [4. 13]).</p> <p>2. Зародження професійної освіти [4.13].</p> <p>3. Історичні етапи становлення професійно-технічної освіти в Україні [4. 16].</p> <p>4. Підготовка кваліфікованих робітників у промислово розвинутих країнах світу [4. 19].</p>	4	
3.	<p>Сучасна система професійної освіти України [4. 22].</p> <p>1. Базові поняття [4, 2].</p> <p>2. Структура й зміст сучасної професійної освіти [Д, 37].</p> <p>2.1. Нормативно-правові основи ПО в Україні [2, 37].</p> <p>2.2. Структура системи професійної освіти в Україні [2, 41, 44].</p> <p>3. Загальна характеристика професійно-технічної освіти України [4,].</p>	4	
4.	<p>Дидактика професійного навчання [Уст]</p> <p>1. Зміст освіти в ЗПТО і коротка характеристика його основних елементів.</p> <p>2. Принципи формування змісту освіти в ЗПТО.</p> <p>3. Принципи професійного навчання.</p> <p>4. Форми організації професійного навчання.</p> <p>5. Методи і методичні прийоми професійного навчання</p> <p>6. Засоби професійного навчання і їх види.</p>	4	
5.	<p>Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників [3, 74].</p> <p>1. Учасники педагогічного процесу в системі професійної освіти [2, 32].</p> <p>2. Сутність і структура процесу професійного виховання майбутніх кваліфікованих робітників [3, 74].</p> <p>3. Принципи професійного виховання майбутніх кваліфікованих робітників [3, 76].</p> <p>4. Зміст професійного виховання майбутніх кваліфікованих робітників [3, 77].</p> <p>7. Основи професійного самовиховання і саморозвитку майбутніх кваліфікованих робітників [3, 83].</p>	4	

6.	Педагог професійного навчання як суб'єкт педагогічного процесу [4, 31]. 1. Базові поняття [4, 31]. 2. Професійно значимі якості педагога [2, 151]. 3. Педагогічна культура і педагогічний етикет [2, 156]. 4. Професійна компетентність педагога ПО [2, 159]. 5. Зміст педагогічної діяльності майстра виробничого навчання, викладача дисциплін професійно-теоретичної підготовки [4, 32].	4	
7.	Управління навчально-виховним та навчально-виробничим процесами у закладах ПТО [4, 41]. 1. Базові поняття. 2. Загальні положення педагогічного менеджменту [4, 41]. 3. Керівництво закладами професійно-технічної освіти [4, 43]. 4. Внутрішньо контроль у ЗПТО [4, 50]	4	
Разом		28	

У додатковій літературі слід самостійно знаходити додаткову інформацію з кожного питання. При цьому студенти повинні показати здатність до пошукової і творчої роботи.

1.2. Самостійне виконання практичних робіт

Тематика практичних робіт представлена в табл. 2. Інструкції до практичних робіт представлені нижче в окремому розділі (див. розділ 3).

Таблиця 2

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Професійна педагогіка як наука і як освітній компонент	4	
2.	Основні документи, що регламентують професійну освіту в Україні		
3.	Система професійної освіти в Україні.		
4.	Структура та завдання професійно-технічної освіти.	4	
5.	Комунікативні та організаційні здібності учнів	4	
6.	Професійно-важливі якості особистості педагога професійного навчання	4	
7.	Посадові обов'язки педагогів професійного навчання	4	
Разом		28	

Сутність самостійної роботи на практичних роботах відповідає методиці викладання у вищій школі і полягає в наступному.

На першому етапі студент знайомиться з темою та практичними завданнями до роботи.

На другому етапі визначається зі змістом роботи щодо виконання кожного практичного завдання.

На третьому етапі при необхідності вивчає короткі теоретичні відомості щодо виконання кожного практичного завдання.

На четвертому етапі відповідає на контрольні питання щодо знання виконання кожного практичного завдання і отримання допуску до виконання роботи.

На п'ятому етапі виконує практичні завдання і заповнює необхідні таблиці.

На шостому етапі за отриманими результатами при виконанні завдання складає відповідні висновки.

На сьомому етапі подає виконану роботу для захисту та отримання оцінки.

1.3. Самостійне опрацювання окремих питань з кожної теми

Тематика для самостійного опрацювання окремих питань з кожної теми представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Складові педагогічного процесу в ЗПТО	7	
2.	Особистісно-орієнтована технологія професійного навчання	9	
3.	Історія розвитку підготовки кваліфікованих робітників в регіоні	7	
4.	Структура і зміст професійної освіти за спеціальністю.	7	
5.	Професійно важливі якості кваліфікованих робітників	7	
6.	Педагогічна культура і педагогічний етикет майстра виробничого навчання	7	
7.	Модель управління навчально-виробничим процесом в ЗПТО	7	
Разом		49	

Сутність самостійної роботи при опрацюванні окремих питань з кожної теми відповідає методиці викладання у вищій школі і полягає у тому, що студенту необхідно творчо розкрити кожне питання з пошуком на нього відповіді при опрацюванні основної і додаткової літератури у вигляді короткого аналізу з власними висновками обсягом на 1–1,5 с. комп'ютерного набору.

1.4. Рекомендована література

Основна

1. Гельжинська Т.Я. Теорія та методика професійного навчання : *навчальний посіб.* Львів: Видавництво ПП «Новий Світ–2000», 2024. 220 с.
2. Дольнікова Л. Професійна педагогіка : *навч. посібник* / за ред. Наталії Муқан. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 324 с. URL: <https://surl.li/douvsr>
3. Жигір, В. І. Професійна педагогіка : *навч. посіб.* Київ : Кондор, 2012. 336 с. (не перевидавалася).
4. Ігнатенко Г. В., Ігнатенко О. В. Професійна педагогіка: *навч. посіб.* Київ: Видавничий Дім «Слово», 2013. 352 с. (не перевидавалася).
5. Професійна педагогіка: *підручник* / О.В. Грабовський, Л.В. Коломієць, О.С. Савельєва, А.В. Семенова, В.Ф. Яні; за заг. ред. А.В. Семенової. Одеса: Бондаренко М.О., 2020. 575 с. (не перевидавалася).

Додаткова

1. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 р. N 1077. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp211077?an=53>.
2. Закон України «Про професійну освіту». {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 4681-IX від 05.11.2025}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>
3. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання : навч. посібн. 2-е вид., доповн. і переробл. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 580 с.
4. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; [Гол. ред. В.Г. Кремень] ;2-ге вид., допов, та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с. <https://surl.li/ojliru>
5. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/koncersiya_profteh_uryad.pdf
6. Професійна педагогіка: *конспект лекцій* для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 015 «Професійна освіта» (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології), денної та заочної форми навчання; упоряд. Є.Л. Скворчевська. Харків: ДБТУ, 2022. 187 с.
7. Професійний стандарт «Слюсар з ремонту колісних транспортних

засобів». Затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 21.09.2020 № 1849. URL: <https://tk.lntu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/146-1849.pdf>

8. Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з професії «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів». Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 31 січня 2019 р. № 102. URL: <https://surl.li/svhobf>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Архів журналу «Професійна освіта» URL: <http://uapnpnu.pnpnu.edu.ua/about>

2. Каталог електронних освітніх ресурсів. URL: <https://urok.ippo.kubg.edu.ua/>

3. Портал сучасних педагогічних ресурсів: веб-сайт. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/biblioteka/osvitni-portaly>

2. ІНСТРУКЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1 ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК НАУКА І ЯК ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Мета: ознайомитися зі змістом, об'єктом, предметом та завданнями професійної педагогіки, розвинути навички аналізу та критичного мислення щодо основних понять та категорій, закріпити знання про структуру та функції професійної педагогіки як навчальної дисципліни.

Завдання:

1. Визначити поняття «професійна педагогіка».
2. Визначити і описати основні завдання професійної педагогіки.
3. Встановити специфіку професійної педагогіки як навчальної дисципліни.
4. Визначити роль професійної педагогіки у підготовці конкурентоспроможних фахівців?
5. Встановити, як професійна педагогіка відповідає сучасним вимогам ринку праці?

Короткі теоретичні відомості

Професійна педагогіка є дисципліною, яка вивчає закономірності, принципи, методи, форми та засоби навчання в закладах професійної освіти. Її головним завданням є підготовка викладачів до науково обґрунтованого та творчого здійснення педагогічного процесу.

Основні категорії професійної педагогіки

Об'єкт – процес професійної підготовки у закладах професійно-технічної освіти.

Предмет – закономірності та методи реалізації професійного навчання.

Основні завдання професійної педагогіки:

– Формування теоретичних і практичних знань для професійного навчання.

– Розробка та вдосконалення методів, прийомів і форм навчання.

– Адаптація освітнього процесу до потреб сучасного ринку праці.

Професійна педагогіка як навчальний предмет спрямована на формування педагогічних компетенцій майбутніх викладачів, підготовку до розв'язання практичних завдань навчання та виховання.

Особливе значення має взаємозв'язок професійної педагогіки з педагогікою і психологією, а також з фізіологією. Ці зв'язки здебільшого виявляються у закономірній єдності розвитку, навчання та виховання учня, студента.

Якщо основна мета курсу «Професійна педагогіка» – навчити студентів керувати навчальним процесом, то навчання та виховання є категоріями суто педагогічними; розвиток – категорія психологічна та фізіологічна.

Професійна педагогіка, педагогіка і психологія тісно пов'язані з філософією, соціологією, біологічними науками (гігієною, анатомією, фізіологією), медициною, теологією та іншими галузями людинознавства. Зв'язок професійної педагогіки, педагогіки і психології з іншими науками визначається об'єктами зв'язку (поняття – терміни, концепції, методи) та типами зв'язку (взаємо- вплив, взаємодія, інтеграція).

Так, філософія дає розуміння загальних принципів пізнання, ставлення людини до світу, системи поглядів на світ та місце в ньому людини. Соціологія дає фактичний матеріал для більш раціональної організації педагогічного процесу, а також для поглибленого розуміння психіки людини. Професійна педагогіка, психологія і педагогіка тісно пов'язані з історією суспільства і його культурою, оскільки у формуванні вищих психічних функцій людини, а також в організації її навчання та виховання вирішальну роль відіграли головні історичні досягнення цивілізації – знаряддя праці і знакові системи.

Професійна педагогіка, педагогіка і психологія мають тісні зв'язки і з багатьма іншими галузями наукового знання: анатомією і фізіологією людини, етнографією, математикою, кібернетикою та ін. Форми зв'язку професійної педагогіки, педагогіки і психології з іншими науками дуже різноманітні: це запозичення наукових ідей (наприклад, кібернетичної ідеї управління), використання даних, отриманих іншими науками (дані фізіології про працездатність учнів) та ін.

Зміст професійної педагогіки передбачає:

1) вивчення історії професійної педагогіки;

2) встановлення завдань навчальних дисциплін, їх пізнавального,

виховного й розвиваючого значення в системі професійної освіти;

3) наукове обґрунтування змісту навчальних дисциплін, програм, підручників, хрестоматій, довідників, енциклопедій та ін.;

4) вироблення методів, засобів і форм професійного навчання, що відповідають його меті, завданням і змісту;

5) конструювання навчального обладнання з дисциплін;

6) розробка вимог до підготовки педагогів з конкретної навчальної дисципліни.

Навчально-виховний процес у закладі професійної освіти – це цілісна педагогічна система. Управління ним вимагає системного підходу. Для цього необхідний глибокий теоретичний аналіз сутності освітнього процесу як системи, закономірностей його функціонування та розвитку, а також сутності процесу педагогічної діяльності. Сутність та особливості застосування системного аналізу у тому числі і до педагогічних об'єктів досить ретельно розглядаються в дисципліні «Професійна педагогіка».

Однією з основних вимог сучасного системного підходу до навчання є розгляд його як єдиного процесу взаємодії педагога та учня. У цій системі взаємозв'язку викладач є тією ланкою, що спрямовує та стимулює активно-пізнавальну діяльність учня. Саме тому систему навчання певної дисципліни під час аналізу її динаміки можна розглядати як єдину систему сукупної діяльності викладача і студента, як різновид людської діяльності, яка має двобічний характер та обов'язково передбачає взаємодію суб'єкта (викладача) і об'єкта (студента).

Схема управління процесом навчання містить такі блоки:

– проектування системи управління навчальним процесом, який включає аналіз професійної діяльності та вибір змісту освіти, прогнозування цілей навчання, аналіз вихідного стану системи навчання, розроблення навчальних матеріалів, проектування технологій навчання;

– реалізація проекту навчання (організація та здійснення процесу навчання);

– контроль і корекція діяльності, який включає вибір способів контролю, контроль і оцінка рівня сформованих умінь, проектування коректувальних технологій навчання.

Уміння якісно виконувати діяльність на кожному з етапів системи управління процесом навчання визначає професійну компетентність викладача.

Методична діяльність є одним з елементів педагогічної діяльності, вона спрямована на проектування такого навчального процесу, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Методична діяльність є технологічною, процесуальною та інтегративною.

Технологічний характер методичної діяльності визначається тим, що дидактичне проектування, як і будь-яке інше, є завершеним самостійним видом діяльності, що підпорядковується певним цілям та завданням, які мають продукт та засоби здійснення процесу діяльності.

Інтегративний характер методичної діяльності пов'язаний з тим, що вона

інтегрує дидактичне знання. Таким чином, технічне знання є предметом діяльності, а дидактичне – засобом її здійснення. Технічне знання дає уявлення про процеси, що відбуваються в певній галузі промислового виробництва, а дидактичне знання, використовуючи уявлення про закономірності роботи викладача в процесі навчання, дозволяє перетворити наяву інформацію на педагогічну систему, яка відповідає заданим умовам навчання.

Процесуальність заданої діяльності пов'язана зі спрямованістю кожної з дій на кінцевий результат навчання. Вихідними даними для дидактичного проєкту як продукту діяльності педагога професійного навчання є, з одного боку, наука, техніка, технічне знання, а також виробничий процес, який є основою галузі, а з іншого – початкові умови навчання у ЗВО.

Основою технологічних процесів є закономірності перетворення готової сировини на продукцію, що залежать від специфіки охопленої ними галузі.

Контрольні питання

1. Що є предметом професійної педагогіки?
2. Які завдання ставить перед собою професійна педагогіка?
3. Як професійна педагогіка інтегрується в сучасний освітній процес?
4. Які методи та засоби навчання застосовуються в професійній освіті?
5. Скласти за кожним питанням висновки.

Послідовність виконання роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал.
2. Відповісти на контрольні питання.
3. Підготувати з кожного питань короткі доповіді обсягом до 1 с. комп'ютерного набору для обговорення.
4. Скласти термінологічний словничок з теми.

Література:

1. Гельжинська Т.Я. Теорія та методика професійного навчання : *навчальний посіб.* Львів: Видавництво ПП «Новий Світ–2000», 2024. 220 с.
2. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання : навч. посібн. 2-е вид., доповн. і переробл. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 580 с.
3. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання : *підручник* для вищих навч. закладів. Харків: Вид-во НУА, 2005. 360 с.
4. Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Гурін Р. С. та ін. Теорія і професійна педагогіка : *навч. посіб.* / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2012. 390 с.
5. Чайка В. М. Основи дидактики : *навч. посіб.* [для студ. вищ. пед. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2011. 238 с.

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

ОСНОВНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ПРОФЕСІЙНУ ОСВІТУ В УКРАЇНІ

Мета: ознайомитися з основними документами, що регламентують професійну освіту в Україні, їхніми функціями та значенням для організації навчального процесу.

Завдання:

1. Вивчити основні нормативно-правові акти, що регулюють професійну освіту в Україні.
2. Проаналізувати їх роль у забезпеченні якості професійної освіти та уніфікації стандартів.
3. Виписати основні поняття.
4. Опрацювати зміни, які були внесені в нормативні документи.

Короткі теоретичні відомості

Закон України «Про професійно-технічну освіту».

Закон «Про професійно-технічну освіту» (Постанова ВР України від 10.02.1998 р., №103/98-ВР) визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійно-технічної освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках.

Згідно із Законом професійно-технічна освіта (ПТО) забезпечує первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації робітників.

Первинна професійна підготовка – це здобуття професійно-технічної освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, спеціальності, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності.

Перепідготовка робітників – це професійно-технічне навчання, спрямоване на оволодіння іншою професією робітниками, які здобули первинну професійну підготовку.

Підвищення кваліфікації робітників – це професійно-технічне навчання робітників, що дає можливість розширювати і поглиблювати раніше здобуті професійні знання, уміння і навички (З, У, Н) на рівні вимог виробництва чи сфери послуг.

До нормативно-правових актів у галузі ПТО належать:

- Положення про професійно-технічний навчальний заклад;
- Державний перелік професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;
- державні стандарти професійно-технічної освіти;
- кваліфікаційні характеристики випускників професійно-технічних навчальних закладів;

- Положення про виробничу практику та працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів;
- Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах;
- Положення про ліцензування та атестацію професійно-технічних навчальних закладів;
- Освітньо-професійні програми для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах;
- Типові навчальні програми з предметів, передбачених навчальними планами, та з виробничого навчання;
- типові правила прийому до професійно-технічних навчальних закладів;
- Положення про фінансово-господарську діяльність професійно-технічного навчального закладу;
- Положення про інститут та навчально-методичний центр професійно-технічної освіти;
- Положення про ступеневу професійно-технічну освіту;
- типові штати професійно-технічних навчальних закладів.

До нормативно-правових актів у галузі професійно-технічної освіти можуть належати й інші акти, які затверджуються Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері професійно-технічної освіти, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані професійно-технічні навчальні заклади, органами управління професійно-технічною освітою відповідно до їх повноважень.

Державний стандарт професійно-технічної освіти.

Державний стандарт ПТО (Постанова Кабміну України від 20.10.2021 р. №1077) встановлює державні вимоги до змісту професійно-технічної освіти, рівня професійної кваліфікації випускників ЗПТО, основних обов'язкових засобів навчання та освітнього рівня вступників до зазначених закладів.

Державний стандарт ПТО містить:

- освітньо-кваліфікаційну характеристику (ОКХ) випускника;
- типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників;
- типові навчальні програми з навчальних предметів, виробничого навчання та виробничої практики, передбачених типовим навчальним планом;
- систему контролю знань, умінь і навичок учнів, слухачів та критерії кваліфікаційної атестації випускників;
- перелік основних обов'язкових засобів навчання.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) випускника є документом, що узагальнює вимоги до професійних знань, умінь і навичок та інших складових компетентності випускника, відображає цілі професійної підготовки учня, слухача. ОКХ випускника є основою для науково обґрунтованого визначення змісту освіти, необхідного для якісної професійної підготовки кваліфікованого робітника в межах обраної професії та встановленого рівня кваліфікації.

ОКХ випускника визначає:

- сферу професійного використання випускника;
- плановий рівень його кваліфікації;
- узагальнені вимоги до професійних знань, умінь і навичок в межах інтегрованої (згрупованої) професії та окремих її спеціальностей (спеціалізацій), якими повинен володіти випускник для творчого та якісного виконання робіт у визначеній сфері професійної діяльності;
- перелік професійних умінь і навичок, якими повинен володіти випускник для творчого і якісного виконання робіт у визначеній сфері професійної діяльності.

ОКХ випускника розробляється на професії, включені до державного переліку професій та державного класифікатора професій на основі кваліфікаційної характеристики професії, що затверджується в установленому порядку.

Типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників визначає структуру обов'язкової компоненти змісту ПТО відповідно до вимог ОКХ випускника.

Структура обов'язкової компоненти змісту ПТО включає загально-технічну, професійно-теоретичну, природничо-математичну, гуманітарну, фізичну підготовку та визначається обов'язковими навчальними предметами, згрупованими за видами підготовки учнів, слухачів.

Типовий навчальний план розробляється з урахуванням ступеневої професійно-технічної освіти.

Обсяг навчального часу на обов'язкову компоненту змісту ПТО не може перевищувати 80 відсотків загального фонду навчального часу.

Типові навчальні програми з навчальних предметів, виробничого навчання і виробничої практики є основою для складання професійно-технічними навчальними закладами робочих навчальних програм і входять до них як обов'язкова складова частина.

Типова програма з навчального предмета є документом, що визначає обов'язкову компоненту змісту професійно-технічної освіти у визначеній предметом галузі знань і параметри засвоєння навчального матеріалу з конкретного навчального предмета.

Типова програма з виробничого навчання та виробничої практики є документом, що визначає зміст практичного навчання у межах зазначеної в ОКХ сфери діяльності. Програма містить найменування та зміст тем, спрямованих на формування умінь і навичок, відомості про обсяг навчального часу на вивчення тем, очікувані результати навчання за кожною темою.

Система контролю знань, умінь і навичок та кваліфікаційної атестації випускників передбачає застосування таких його форм, як поточний, тематичний, проміжний і вихідний (підсумковий) контроль.

Поточний контроль передбачає поурочне опитування учнів, слухачів, проведення контрольних і перевірочних робіт, тематичне тестування та інші форми контролю, що не суперечать етичним та медико-педагогічним нормам.

Тематичний контроль застосовується для оцінювання навчальних

досягнень учнів, слухачів по завершенню вивчення теми робочої навчальної програми.

Педагогічні працівники та керівники ЗПТО самостійно обирають форму поточного і тематичного контролю.

Проміжний контроль передбачає семестрові заліки, семестрову атестацію (іспити), річні підсумкові заліки, річну атестацію (річні підсумкові іспити), проміжну кваліфікаційну атестацію (кваліфікаційний іспит), індивідуальні завдання учням, слухачам.

Вихідний контроль передбачає державну кваліфікаційну атестацію, яка включає: кваліфікаційну пробну роботу, що відповідає вимогам ОКХ випускника ЗПТО відповідного кваліфікаційного рівня; державний кваліфікаційний іспит або захист дипломної роботи, проекту чи творчої роботи, що її замінює.

Форми і періодичність проміжного і вихідного контролю визначається робочими навчальними планами.

Перелік основних обов'язкових засобів навчання зазначається у типовому навчальному плані підготовки кваліфікованих робітників і визначає, що навчальні місця учнів, слухачів повинні бути забезпечені засобами навчання (зразки промислового обладнання, інструменти, моделі машин і механізмів, засоби надання послуг, методична та довідкова література тощо), використання яких обумовлюється змістом ОКХ випускника і типовими навчальними програмами з навчальних предметів, виробничого навчання та виробничої практики.

Положення про ступеневу професійно-технічну освіту

Це «Положення» (зі змінами, внесеними Постановою Кабміну України від 26.06.2013 р., №456) спрямовано на розширення можливостей професійної самореалізації особистості, забезпечення загальноосвітньої, загальнокультурної та професійної підготовки робочих кадрів, поліпшення їх соціального захисту та підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку праці в сучасних умовах.

У цьому «Положенні» вживаються такі *основні поняття*:

– *нормативний термін навчання* – це встановлений державним стандартом ПТО чи навчальним планом та навчальними програмами розрахунковий термін засвоєння учнями обов'язкового та варіативного компонентів змісту ПТО;

– *загальнодержавний (обов'язковий) компонент змісту ПТО* – визначено у Державному стандарті ПТО;

– *варіативний компонент змісту ПТО* – це перелік додаткових навчальних предметів (дисциплін), визначених робочими навчальними планами, а також додаткових навчальних тем, визначених робочими навчальними програмами, що відображають зміни у техніці, технологіях, організації праці на виробництві, сфері послуг.

Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами ЗПТО виробничого навчання та виробничої практики

Цей «Порядок» (Постанова Кабміну України від 3.04.2019 р., №281)

визначає організаційно-правові та педагогічні заходи, спрямовані на забезпечення робочими місцями учнів, слухачів ЗПТО для проходження ними виробничого навчання і виробничої практики на виробництві чи у сфері послуг.

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про професійно-технічну освіту» підприємства, установи, організації незалежно від форми власності та підпорядкування зобов'язані надавати учням, слухачам ЗПТО робочі місця або навчальні ділянки для проведення професійно-практичної підготовки.

Виробниче навчання та виробнича практика учнів, слухачів ЗПТО організовуються і проводяться відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у ЗПТО, Положення про виробничу практику та працевлаштування випускників ЗПТО, Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаних з важкими роботами і роботами із шкідливими або небезпечними умовами праці, та інших нормативно-правових актів у галузі ПТО, що затверджуються в установленому порядку.

Цей документ визначає порядок укладання типового договору між ЗПТО та підприємством на проведення виробничого навчання та виробничої (передвипускної) практики учнів ЗПТО, зобов'язання та відповідальність обох сторін щодо виконання всіх пунктів договору, систему оплати роботи керівників виробничого навчання і виробничої практики та учнів, слухачів ЗПТО за роботи, виконані ними за період виробничого навчання і виробничої практики на підприємстві.

Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах

За цим Положенням (зі змінами, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2015 р., 746) навчально-виробничий процес у професійно-технічному навчальному закладі – це система організаційно-педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на реалізацію змісту і завдань ступеневої професійно-технічної освіти відповідно до державних стандартів.

Навчально-виробничий процес у ПТНЗ ґрунтується на принципах гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки, демократизму, незалежності від політичних, громадських, релігійних об'єднань, спільній діяльності педагогічних працівників, учнів, слухачів, батьків, колективів підприємств, установ та організацій (далі – підприємства), може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загальнотехнічну, професійно-теоретичну, професійно-практичну підготовку, а також виховну роботу з учнями, слухачами.

Це Положення визначає єдину систему планування, організації та обліку навчально-виробничого процесу, порядку проведення поточного, тематичного, проміжного і вихідного контролю знань, умінь і навичок учнів, слухачів, їх кваліфікаційної атестації.

Відповідно до цього Положення *основними навчально-методичними документами з планування навчально-виробничого процесу в ЗПТО є:*

- робочі навчальні плани за професіями для певного ступеня ПТО;
- робочі навчальні програми з навчальних предметів та професійно-

- практичної підготовки, що передбачені робочими навчальними планами;
- поурочно-тематичні плани з навчальних предметів;
  - перелік навчально-виробничих робіт з професії на семестр чи курс навчання;
  - плани навчально-виробничої діяльності на півріччя;
  - плани занять;
  - розклад занять.
- Положення *визначає*:
- основні форми професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки в ЗПТО;
  - типи контролю за навчально-виробничим процесом;
  - облік навчальної роботи;
  - організацію проведення семестрових, річних атестацій і заліків з навчальних предметів, що входять у додаток до диплома (свідоцтва), фізичної підготовки і перевірочних робіт;
  - порядок проведення державної підсумкової атестації із загальноосвітніх предметів та кваліфікаційної атестації;
  - порядок переведення учнів на наступний курс навчання та проведення повторної атестації і заліків;
  - документи про професійно-технічну і повну загальну середню освіту.

Послідовність виконання роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал.
2. Відповісти на контрольні питання.
3. Ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, що регулюють професійну освіту в Україні.
4. Проаналізувати роль нормативно-правових актів у забезпеченні якості професійної освіти та уніфікації стандартів.
5. Виписати основні поняття.
6. Опрацювати зміни, які були внесені в нормативні документи.

Інтернет-ресурси для роботи

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2021-п#Text>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-п#Text>.
4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2019-п#Text>

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3 СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мета: сформувати уявлення про систему професійної освіти України та процес інтеграції до європейського освітнього простору.

Завдання :

1. Ознайомитися з поняттям професійної освіти.
2. Ознайомитися з поняттям професійно-технічної освіти.
3. Ознайомитися з поняттям професійно-педагогічної освіти.
4. Розкрити сутність принципів професійної освіти і професійного навчання.

Короткі теоретичні відомості

Поняття професійної освіти

Існують різноманітні визначення поняття професійна освіта.

Під поняттям професійна освіта розуміють:

- а) цілеспрямований педагогічний процес професійного навчання й виховання;
- б) цілеспрямований, здійснюваний державою й суспільством процес відтворення кваліфікованих робітничих кадрів, підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації спеціалістів;
- в) систему професійної освіти, мережу професійних навчальних закладів – від елементарних курсових форм до вищої і після дипломної освіти;
- г) професійну підготовку і особистісний рівень компетентного володіння тією або іншою програмою професійної освіти.

Професійна освіта – соціально й педагогічно організований процес трудової соціалізації особистості, який забезпечує орієнтацію і адаптацію у світі професій, оволодіння конкретною спеціальністю і рівнем кваліфікації, неперервне зростання компетентності, майстерності й розвитку здібностей у різноманітних сферах людської діяльності.

Поняття професійна освіта містить у собі такі історично сформовані типи професійної освіти: реміснича, професійно-технічна освіта, середня професійна освіта, вища професійна освіта.

У Законі України «Про освіту» зафіксовані відповідні рівні: початкова, середня, вища професійна освіта.

Визначилися також різноманітні галузеві й міжгалузеві види професійної освіти: університетська, педагогічна, технічна, військова, ветеринарна, сільськогосподарська та ін.

В реальній практиці професійна освіта поліфункціональна й виконує наступні функції:

– *економічну* – розширене відтворення кваліфікованої робочої сили з урахуванням потреб суспільства, формування ринку праці і надання освітніх послуг, вплив на соціально-економічні процеси і розвиток науки, техніки, виробництва, культури й освіти;

– *соціальну* – підготовка спеціалістів, передача соціального досвіду від старших поколінь до молодших, формування соціально-професійної структури населення і створення умов для його соціальної і професійної мобільності;

– *педагогічну* – виховання й розвиток особистості засобами залучення до професії й формування основ професійної культури, професійне навчання й виховання підростаючих поколінь на базі основної освіти, підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка дорослого населення;

– *культурологічну* – трансляція, збереження й удосконалення загальної, інтелектуальної і професійно-трудової культури суспільства;

– *гуманітарну* – створення умов для реалізації права особистості на професію і професійну зайнятість, рівноправність чоловіків і жінок у сфері професій, а також соціальний захист людей з порушеннями у психофізичному розвитку й інвалідів з дитинства;

– *психологічну* – створення умов для формування й розвитку особистості професіонала, її ціннісних трудових якостей.

Педагогічні аспекти професійної освіти є предметом дослідження *професійної педагогіки* – галузі педагогічної науки, яка вивчає загальні методологічні, теоретичні, історичні, методичні й технологічні основи освітнього процесу на всіх рівнях професійної освіти і в усіх типах професійних навчальних закладів.

Історично розвивалися наукові галузі, які вивчали окремі й специфічні закономірності професійної освіти: професійно-технічна педагогіка як теорія професійно-технічної освіти; педагогіка середньої спеціальної освіти і педагогіка вищої школи, теорія і методика професійної освіти.

Окремими професійними галузями сформувалися військова, музична, художня та інші педагогіки, теорія і методика професійної освіти, виробнича педагогіка та ін.

В Україні зміст професійної освіти зафіксовано в документах Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України: державний освітній стандарт, професійно-кваліфікаційна характеристика (або профіль підготовки спеціаліста), навчальні плани і програми.

Навчальний план будується з урахуванням єдності професійної, загальноосвітньої і культурологічної підготовки майбутнього спеціаліста, раціонального співвідношення фундаментальної і практико-орієнтовної підготовки, а також наявності інваріантного змісту базової (основної) освіти, що забезпечує диференціацію й індивідуалізацію освітнього процесу через систему спеціалізацій, курсів, факультативів, спецкурсів, спецсемінірів та ін.

Професійно-технічна освіта

Професійно-технічна освіта – складова системи освіти, діяльність якої регулюється Законом України «Про професійно-технічну освіту».

Професійно-технічна освіта – є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, вміннями й навичками в обраній ними галузі професійній діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму,

виховання загальної і професійної культури.

Професійно-технічна освіта здобувається у ЗПТО різних типів і форм власності.

Професійно-технічне навчання – складова професійно-технічної освіти.

Система професійно-технічної освіти складається з ЗПТО незалежно від форм власності та підпорядкування, що здійснюють діяльність у галузі професійно-технічної освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, фізкультурно-оздоровчих, культурно-освітніх, обчислювальних підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що забезпечують підготовку кваліфікованих робітників.

Професійно-технічна освіта здійснюється у ЗПТО за денною, заочною, дистанційною формами навчання, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами.

Професійно-технічна освіта здобувається в ЗПТО за рахунок держави безкоштовно, або контрактної форм навчання.

Професійно-педагогічна освіта

Професійно-педагогічна освіта – система підготовки педагогічних кадрів для закладів професійно-технічної освіти, ЗВО різних рівнів акредитації.

Мета полягає в задоволенні індивідуальних потреб громадян в особистісному та професійному зростанні, а також забезпеченні потреб держави в кваліфікованих педагогах професійної школи високого рівня компетентності та культури, здатних розвивати особистість учня, виховувати в нього відповідальність за своє професійне майбутнє і підвищення професійної кваліфікації, готових творчо працювати в професійних закладах різного рівня акредитації та типу, сприяти соціально-економічному розвитку суспільства.

Система професійно-педагогічної освіти спрямовується на підготовку педагога з високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на новітніх досягненнях психолого-педагогічних наук, сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва; з високим рівнем педагогічної компетентності, критичного мислення, здатності застосовувати наукові надбання на практиці, запроваджувати цінності демократичної держави.

Принципи професійної освіти і професійного навчання

Перебуваючи в тісному зв'язку із загально дидактичними принципами, що відображають вимоги закономірностей педагогічного процесу, принципи професійного навчання мають свої специфічні особливості.

Політехнічний принцип

Політехнічна освіта передбачає оволодіння системою знань про наукові основи сучасного виробництва. На базі цих знань формуються загальні професійні політехнічні й спеціальні знання.

Загальні професійні знання містять у собі знання: про загальні основи класифікації техніки й принципах виробництва, що лежать в основі технології, конкретної галузі; про класифікацію матеріалів і способи їх одержання; про

стандартизацію, техніку вимірювання й оцінки якості продукції; про економіку, екологію, організацію праці; про нову техніку й технології виробництва галузі.

Спеціальні знання розкривають сутність конструкції обладнання, інструментів і пристосувань, які використовуються для виконання окремих операцій і видів робіт, правила їх експлуатації, технологічних процесів, особливості виготовлення виробів.

Здійснення принципу політехнічного навчання вимагає дотримання наступних умов:

- відповідності змісту навчання основним напрямкам розвитку науки й техніки;
- організації навчального матеріалу в цілісну систему взаємозалежних знань;
- зв'язку навчального матеріалу з майбутньою практичною діяльністю;
- доступності розуміння учнями, відповідність їх віковим особливостям;
- можливість задоволення пізнавальних інтересів учнів;
- опора на базові загальноосвітні знання й уміння;
- інформаційна стабільність і динамічність навчального матеріалу протягом більш-менш тривалого періоду;
- системність;
- врахування факторів, що впливають на продуктивність праці.

Принцип поєднання навчання з продуктивною працею учнів, зв'язок теорії й практики

Зв'язок навчання й праці, теорії й практики:

– процес двосторонній. Навчальна й трудова діяльність органічно пов'язані одна з одною. Тому важливо, щоб викладання всіх навчальних предметів було спрямовано на підготовку й свідоме залучення учнів до виробничої діяльності.

Реалізація цього принципу залежить від дотримання таких умов:

- теоретичні знання повинні бути випереджальними, перевірятися на практичних заняттях;
- у будь-якому трудовому процесі повинні синтезуватися знання й уміння з різних галузей науки;
- для ефективної реалізації підготовки спеціалістів широкого профілю необхідно здійснювати синтез галузевих знань і синтез за видами виробництва;
- інтеграцію змісту навчання слід здійснювати у двох напрямках: по вертикалі об'єднання професійних знань і вмінь у межах єдиного предмета й по горизонталі – взаємозв'язок спеціальних знань і вмінь.

Принцип моделювання професійної діяльності в навчальному процесі

Під моделюванням професійної діяльності в освітньому процесі розуміють виявлення типових завдань, трансформацію їх у навчально-виробничі завдання, вибір форм організації освітнього процесу й методів навчання.

За допомогою моделювання можна одержати випереджальну

інформацію для обґрунтування цілей, змісту, засобів, дії та методів навчання, розробки професійно-кваліфікованих характеристик, навчальних планів, програм і підручників.

Завдання моделювання полягає у встановленні відповідності між вимогами, пропонованими до підготовки, і фактичним обсягом професійних знань і вмінь. У зв'язку із цим постає питання про прогнозування еталонних вимог до спеціаліста.

Моделювання діяльності спеціаліста широкого профілю передбачає опис еталонних вимог до фахівця, тобто:

- функцій, що виконуються на робочих місцях;
- завдань, які повинен уміти вирішувати спеціаліст;
- загально професійних, загально технологічних і спеціальних знань і вмінь, які необхідні для вирішення визначених завдань.

Моделювання професійної діяльності спеціаліста широкого профілю в освітньому процесі повинно здійснюватися за таких умов:

- діяльнісний підхід до створення моделі професійної роботи;
- політехнічна спрямованість інтеграції знань і вмінь;
- рівнева градація інтегративного процесу навчання;
- залежність побудови інтегративного процесу навчання;
- прогнозування еталонних вимог до професійної діяльності спеціаліста широкого профілю.

Принцип професійної мобільності передбачає здатність людини швидко освоювати технічні засоби, технологічні процеси й нові спеціальності, виховання потреби постійно підвищувати свою освіту і кваліфікацію. Мобільність, творчий характер праці залежать від широти світогляду, осмислення й вирішення тих проблем, які людина має у своїй практиці, а також бачення й розуміння перспектив розвитку виробництва.

Принцип модульності професійного навчання. Сутність модульного навчання полягає в тому, що, студент самостійно може працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, що включає в себе банк інформації й методичних посібників з досягнення визначених дидактичних завдань.

Завдання, зміст і методика організації модульного навчання передбачають: виділення зі змісту навчання відособлених елементів, динамічність, дієвість і оперативність знань, гнучкість, бачення перспективи, різнобічність методичного консультування, паритетність. Програми мають варіативний характер, зміст модулів-програм постійно змінюється з урахуванням соціального замовлення.

Використання принципу модульного навчання на практиці дозволяє структурувати навчальний матеріал так, щоб розділи не були незалежні один від одного, а це дозволяє змінювати, доповнювати й створювати навчальний матеріал, не порушуючи єдиного змісту.

Комплексна дидактична мета, що визначає структуру й зміст програм-модулів – підготовка людини до конкретної діяльності. Реалізація принципу модульності забезпечує:

– інтеграцію всіх видів діяльності, необхідних для досягнення мети суб'єкта;

– постійний пошук альтернативних шляхів досягнення мети суб'єкта й того варіанта навчання, який підлягає реалізації;

– орієнтацію суб'єкта на перспективу підвищення рівня професійної підготовки по навчальних модулях.

Модулі мають механізм, що дозволяють відображати зміни в науці й техніці, для широкого й оперативного відновлення змісту навчання.

Принцип систематичності й послідовності навчання вимагає дотримання наступних умов:

– планування процесу професійного навчання відповідно до періодів виробничого навчання: вступного, підготовчого періоду, періоду освоєння професії, контрольо-заключного;

– дотримання послідовності формування й закріплення навичок і вмінь у процесі виробничого навчання;

– опора на базові загальноосвітні знання й уміння;

– упорядкування навчального матеріалу в цілісну систему взаємозалежних знань, здійснення навчання дедуктивним методом.

Зміст навчання повинен відповідати завданням виховання й освіти, відображати реальні трудові процеси, якими необхідно опанувати.

Принцип створення навколишнього середовища передбачає, насамперед, створення в навчальному закладі навчально-матеріальної бази виробничого навчання й дидактичних засобів навчання, що відповідають технічним, технологічним, ергономічним, економічним, педагогічним, санітарно-гігієнічним, екологічним вимогам, а також вимогам безпеки праці й охорони здоров'я учнів.

Створення сприятливого середовища вимагає розробки й реалізації системи соціальних і психолого-педагогічних заходів з метою управління цим процесом:

– створення нормальних умов праці, які виявляють сприятливий психологічний і естетичний вплив на учнів;

– педагогічна оптимізація управлінських впливів.

Принцип комп'ютеризації педагогічного процесу набуває особливої актуальності у зв'язку із впровадженням електронно– обчислювальних засобів в усі сфери життя.

По-перше, комп'ютер розширив можливості подання навчальної інформації; по-друге, дозволив підвищити мотивацію навчання, розкриваючи практичну значущість навчального матеріалу; по-третє, комп'ютер активно залучає учнів у освітній процес.

Використання комп'ютерів у освітньому процесі дозволяє ефективно вирішувати наступні педагогічні завдання: індивідуалізація й диференціація навчання; здійснення контролю зі зворотним зв'язком, з діагностикою помилок і оцінкою результатів навчальної діяльності; здійснення самоконтролю й самокорекції; моделювання й імітація навчальних або досліджуваних об'єктів, процесів і явищ; розвиток пізнавальних інтересів

учнів; формування вміння ухвалювати рішення. Діапазон засобів управління освітнім процесом надзвичайно широкий; від можливості учня самому поставити запитання до послідовності викладу навчального матеріалу.

Принцип економічної доцільності визначає необхідність планування, підготовки в навчальних закладах робітників і фахівців із професій з урахуванням їх потреби на ринку праці. У зв'язку із цим виникає проблема організаційно-правового регулювання відносин між учасниками освітнього процесу й підприємствами-замовниками на основі укладання договорів про підготовку кадрів. Навчально-продуктивна праця студентів повинна стимулюватися залежно від її кількості й якості, особливо в період виробничої практики, коли вони беруть участь у виконанні виробничих завдань поряд із кваліфікованими робітниками. Це стимулює опанування студентами передовими прийомами і способами праці, активним пошуком шляхів підвищення її продуктивності, прагнення до опанування професійною майстерністю.

Молодший бакалавр – це освітньо-професійний ступінь, що здобувається на початковому рівні (короткому циклі) вищої освіти і присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 90-120 кредитів ЄКТС.

Особа має право здобувати ступінь молодшого бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС.

Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра на основі ступеня молодшого бакалавра визначається закладом вищої освіти.

Особа має право здобувати ступінь бакалавра за умови наявності в неї повної загальної середньої освіти.

Послідовність виконання роботи:

1. Ознайомитися з організацією професійної освіти в Україні;
2. Проаналізувати професійно-технічної освіти за питаннями:
3. Порівняйте структуру різних типів закладів професійної освіти: ЗПТО, коледжі, університети;
4. Оцінити вплив різних типів закладів професійної освіти на ринок праці та потреби економіки України.
5. Ознайомитися з державними стандартами професійної освіти.
6. Оцінити відповідність стандартів різних типів професійної освіти вимогам сучасного ринку праці.
7. Оцінити можливості працевлаштування випускників ЗПТО.

Література:

1. Гельжинська Т. Я. Теорія та методика професійного навчання : *навч.*

посіб. Львів: Видавництво ПП «Новий Світ–2000», 2024. 220 с.

2. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання : навч. посібник. 2-е вид., доповн. і переробл. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 580 с.

2. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: підручник для вищих навч. закладів. Х.: Вид-во НУА, 2005. 360 с.

4. Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Гурін Р. С. [та ін.] Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2012. 390 с.

5. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2011. 238 с.

Інтернет-ресурси

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4(5) СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАННЯ

Мета: ознайомитися з основними завданнями, структурою та функціями професійно-технічного навчання в Україні. Оцінка ролі професійно-технічних навчальних закладів у підготовці робітничих кадрів та їх значення для економіки країни.

Завдання:

1. Визначити особливості професійно-технічне навчання та його складові частини.

2. Охарактеризувати первинну професійну освіту, перепідготовку робітничих кадрів, підвищення кваліфікації.

3. Розкрити зміст поняття «кваліфікований робітник»

4. Дати визначення поняттю «кваліфікаційна характеристика».

5. Розкрити зміст і мету підготовки фахівців на кваліфікаційному рівні «Молодий бакалавр».

6. Охарактеризувати ступені професійно-технічної освіти (кваліфікаційні рівні).

7. Охарактеризувати цикли навчальних предметів, характеристика та взаємозв'язок.

Короткі теоретичні відомості

Мета професійно-технічної освіти – надання громадянам професії з урахуванням їхніх покликань, інтересів, здібностей відповідно до поточних і перспективних потреб економіки країни в кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітників. При цьому враховується розвиток науки і техніки та завдання підвищення культурного рівня робітників.

Для визначення змісту головної мети й завдань ПТО слід розкрити зміст поняття «кваліфікований робітник». Система підготовки кваліфікованих робітників має забезпечити їхній високий освітній та культурний рівень, професійну мобільність, творчу активність і самостійність, а також високу професійну стійкість.

Подальший розвиток теорії освіти, навчання та виховання кваліфікованих робітничих кадрів має ґрунтуватися на педагогіці праці, що покладена в основу генезису та функціонування педагогіки ПТО.

Головні завдання професійно-технічної освіти:

- забезпечення громадянам України, у тому числі особам з особливими освітніми потребами, а також іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, права на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, перепідготовку та підвищення кваліфікації;
- задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках;
- сприяння в реалізації державної політики зайнятості населення;
- забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку установ професійної (професійно-технічної) освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти різних форм власності та підпорядкування.

Система професійної (професійно-технічної) освіти складається з закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників.

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти – це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійній (професійно-технічній) освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

Система підготовки кваліфікованих робітників має забезпечити їхній високий освітній та культурний рівень, професійну мобільність, творчу активність і самостійність, а також високу професійну стійкість.

Професійно-технічний рівень підготовки характеризується:

- рівнем освіти;
- професійною спрямованістю освіти;
- характером і змістом трудових функцій;
- характером знарядь праці та технологічного процесу;
- професійною мобільністю, певним «запасом» освіти, який і має бути основою оволодіння новою, найсучаснішою технікою, а також забезпечить суміщення функцій і навіть перехід робітника в будь-яку сферу праці, якщо автоматизація виробництва зумовить значне скорочення чисельності зайнятих у цій галузі;
- творчим ставленням до праці, що зумовлене зміною її змісту в процесі науково-технічного прогресу;
- прагненням до самоосвіти та самовиховання;
- професійною стійкістю робітників.

Культурний рівень характеризується такими ознаками:

- необхідними знаннями, уміннями та навичками в галузі духовної культури, набутими в процесі освіти, а також самостійно;
- сформованістю навичок загальної культури праці;
- винахідливістю, що виявляється в спрямованості інтересів до культурної інформації, культурної діяльності, естетичних смаків;
- активністю в культурному житті, що характеризуються участю в набутті і розповсюдженні культурної інформації, умінням самостійно застосовувати знання в діяльності, самостійною творчістю у царині культури;
- характером суспільної та особистісної поведінки, що зумовлюється духовною культурою та рівнем самосвідомості;
- ступенем загальної вихованості, що характеризує особистість в цілому.

Виховання учнів ЗПТО у процесі оволодіння професією, що передбачає побудову навчально-виховного процесу на засадах демократизації і гуманізації стосунків між педагогами та учнями, а також учнівського самоврядування з урахуванням інтересів, нахилів і здібностей підлітків.

Незалежно від ступеня професійної підготовки чи типу навчального закладу, виховна робота має спрямовуватися на збагачення змісту навчального процесу, зосереджувати увагу на задоволенні національно-культурних потреб особистості, сприяти відродженню і збереженню національних традицій у праці, тобто декоративно-прикладного мистецтва, розвитку народних промислів тощо. Нині зростає значення краєзнавчої роботи, народних традицій, етнографії, музичного та образотворчого мистецтва у формуванні особистості майбутнього робітника.

Виховна робота має великі можливості для формування в учнів національної самосвідомості, глибокої поваги до свого народу, його історії та культури. Головним у цій діяльності має стати відома теза про діалектичне поєднання національного та інтернаціонального, пріоритет загальнолюдських

цінностей. Залучення майбутніх кваліфікованих робітників до духовних і культурних цінностей світової цивілізації, до розвитку духовного потенціалу українського та інших народів, творче опанування скарбами минулого і сучасності, конкретна і свідома участь в охороні пам'яток історії та культури, розвитку культурних зв'язків з іншими народами – такі завдання сучасної професійної школи України в справі виховання.

Кваліфікаційна характеристика

30. Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів (Код КП-7231)

Кваліфікація – 3, 4, 5, 6 розряди

3-й розряд

Завдання та обов'язки. Відповідно до ремонтної документації виконує операції (роботи) з розбирання автомобілів, зокрема дизельних, газобалонних, а також спеціальних автомобілів та мототехніки. Ремонтує, складає вантажні автомобілі, окрім спеціальних автомобілів та систем живлення двигунів паливним й електронних систем управління, а також легкові автомобілі, мототехніку і автобуси з кількістю посадочних місць більше 22 пасажирів, окрім водія. Виявляє і усуває несправності у роботі складників колісних транспортних засобів. Ремонтує, складає, регулює та випробовує відповідно до ремонтної документації складники середньої складності із заміною окремих частин і деталей. Виконує відповідальні з'єднання з використанням нарізі із заміною зношених деталей відповідно до регламенту технічного обслуговування виробника. Припаює, закріплює провідники та з'єднує їх з приладами й апаратами електрообладнання. Ремонтує і встановлює складальні одиниці і апарати під наставництвом слюсаря більш високої кваліфікації.

Повинен знати: конструкцію і призначення складових частин середньої складності відповідно до ремонтної і технологічної документації; правила складання колісних транспортних засобів, способи і прийоми ремонту деталей, складальних одиниць, складників і приладів; призначення термообробки деталей і ремонтні методи їх механічного оброблення, досягнення необхідної шорсткості робочих поверхонь; призначення і будову універсальних спеціальних пристроїв і вимірювальних приладів середньої складності.

Кваліфікаційні вимоги. Повна загальна середня освіта та професійна (професійно-технічна) освіта без вимог до стажу роботи або повна загальна середня освіта та професійна підготовка на виробництві.

Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів 2 розряду – не менше 1 року.

Приклади робіт:

1. Автомобілі (дизельні, газобалонні, спеціальні), зокрема автобуси, квадроцикли – розбирання на складники.

2. Апарати, складові одиниці механізму підймання кузова самоскида – знімання, ремонтування, випробування, установка.

3. Головка блока циліндрів, шарніри карданних валів – перевірка закріплення, затягнення кріпильних деталей.

4. Двигуни всіх типів, задні й передні осі, коробки передач, крім автоматичних, зчеплення для усіх категорій транспортних засобів – демонтування.

5. Знімні крила автомобілів, квадроциклів, квадромобілів – знімання, рихтування, установка.

6. Насоси системи охолодження кузова, олив, компресори – розбирання, дефектування деталей, ремонтування, складання, випробування.

4-й розряд

Завдання та обов'язки. Виконує ремонтування і складання автомобілів (автобусів), зокрема дизельних, газобалонних, спеціальних вантажних, легкових автомобілів з електронними системами управління. Розбирає складники, дефектує деталі, ремонтує їх або замінює в процесі технічного обслуговування та ремонтування, відповідно до ремонтної документації складає складальні одиниці, випробовує їх, а також апарати і прилади. Розбраковує деталі після дефектування, виконує статичне і динамічне збалансування деталей і складових частин. Перевіряє пов'язані з виконаним ремонтуванням експлуатаційні характеристики колісних транспортних засобів на стендах і випробувальних майданчиках. Виявляє і усуває дефекти, виявлені випробуваннями.

Повинен знати: загальні положення теорії автомобіля і мотоцикла; ремонтну і технологічну документацію; будову і призначення колісних транспортних засобів, що обслуговуються, ремонтуються; порядок розбирання-складання автомобілів, мототехніки; особливості виконання робіт з транспортними засобами, що мають джерела високої напруги; гідравлічні, пневматичні, електричні монтажні схеми; технічні умови на складання, ремонт і регулювання складників, приладів; методи виявлення і способи усунення дефектів, виявлених у процесі ремонтування, складання і випробування складників; правила і режими випробувань, нормативно-технічну документацію на випробування складників; призначення і правила застосування складних випробувальних установок; призначення, принцип дії і правила застосування контрольно-вимірювальних інструментів лінійних розмірів, засобів вимірювальної техніки; конструкцію і правила використання спеціальних пристроїв; періодичність і обсяги технічного обслуговування складників колісних транспортних засобів.

Кваліфікаційні вимоги. Професійна (професійно-технічна) освіта. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів визначених категорій 3 розряду – не менше 1 року.

Приклади робіт:

1. Автомобіль, трицикл, квадроцикл – ремонтування складників і повне складання.
2. Балки передніх мостів (осі) – перевірка, рихтування форми за допомогою пресу у холодному стані.
3. Гальмова система колісних транспортних засобів усіх категорій – ремонт складових частин, складання, випробування, відрегулювання.
4. Механізми урухомлення зчеплення колісних транспортних засобів усіх категорій – ремонт складових частин, складання, випробування, відрегулювання.
5. Гідротрансформатор – огляд та розбирання.
6. Колеса передні – відрегулювання кутів установа.
7. Гальмові механізми – ремонт, складання, відрегулювання, випробування.
8. Амортизатори, циліндри гальмові – розбирання, ремонт, складання, випробування.
9. Коробки передач автоматичні – розбирання.
10. Коробки передач механічні – складання, випробування на спеціальному стенді.
11. Автомобіль-самоскид, квадроцикл вантажний з перекидним кузовом – установка перекидного механізму, відрегулювання операцій підймання, опускання.
12. Мости передні і задні, зчеплення – ремонт, складання, відрегулювання, випробування.
13. Редуктори, диференціальні механізми – ремонт, складання, випробування, регулювання і установка.
14. Механізми системи керування – ремонт, складання, відрегулювання, випробування.

5-й розряд

Завдання та обов'язки. Відповідно до технологічної документації виконує статичне і динамічне збалансування деталей і складальних одиниць складної конфігурації. Діагностує, відрегулює, замінює й випробовує на спеціальних стендах і у складі транспортного засобу складники і прилади колісних транспортних засобів усіх категорій. Діагностує і регулює механічні системи і складники транспортних засобів, які забезпечують їх рух. Встановлює, підключає до відповідних мереж складники гідравлічних, пневматичних, електричних і електронних систем устаткування відповідно до принципів і монтажних схем. Виявляє і усуває у процесі ремонту дефекти і несправності колісних транспортних засобів.

Повинен знати: вимоги виробника та вимоги нормативно-правових актів, зокрема технічних регламентів; причини зносу з'єднаних деталей, способи їх виявлення і усунення; технічні умови на ремонтування, складання, відрегулювання, випробування гідравлічних, пневматичних, електричних і електронних систем устаткування; особливості взаємодії різних систем

регулювання колісних транспортних засобів; будову, принципи роботи і правила використання випробувальних стендів.

Кваліфікаційні вимоги. Професійна (професійно-технічна) освіта. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів 4 розряду – не менше 1 року.

Приклади робіт:

1. Гальмові системи гідравлічні і пневматичні – ремонт складових частин, складання, установка і відрегулювання.

2. Гідропідіймач самоскидного механізму квадроцикла вантажного з перекидним кузовом – складання та випробування.

3. Мости передні і задні – заміна і відрегулювання зубчастих передач.

4. Механізми системи керування – діагностування, відрегулювання.

5. Прилади внутрішнього і зовнішнього освітлення – діагностування, ремонтування, відрегулювання.

6. Колеса мототехніки усіх категорій – рихтування і статичне збалансування.

6-й розряд

Завдання та обов'язки. Ремонтує, складає, врегулює, випробує на спеціальних стендах складники колісного транспортного засобу відповідно до вимог ремонтної і технологічної документації, а також міжнародних технічних регламентів складники і колісні транспортні засоби усіх категорій. Перевіряє узгодженість дії усіх систем, що визначають безпечність руху транспортного засобу, відповідність його експлуатаційних характеристик нормам нормативно-правових актів. Здійснює діагностування і регулювання всіх систем і складників колісних транспортних засобів усіх категорій.

Повинен знати: як ідентифікувати колісний транспортний засіб, вимоги до технічних умов на ремонт та експлуатаційних характеристик; міжнародні технічні регламенти, які були чинними на дату першої реєстрації (перереєстрації) відремонтованих колісних транспортних засобів; способи відновлення безпечності зношених чи пошкоджених деталей, складників; правила ремонту, способи відрегулювання і калібрування випробувального устаткування.

Кваліфікаційні вимоги. Професійна (професійно-технічна) освіта. Підвищення кваліфікації та стаж роботи за професією слюсаря з ремонту колісних транспортних засобів 5 розряду – не менше 1 року.

Приклади робіт:

1. Коробки передач автоматичні – складання, відрегулювання, випробування.

2. Прилади для перевірки систем електроустаткування, запалювання, пневматичних гальмових систем, гідропідсилювачів керма – обслуговування, ремонтування, випробування, тарування і регулювання.

3. Стенди для перевірки тягово-економічних і гальмових властивостей автомобілів, трициклів, квадроциклів, квадроциклів – обслуговування, ремонтування, налагодження.

Послідовність виконання роботи:

1. Опрацювати теоретичний матеріал.
2. Відповісти на контрольні питання.
3. Визначити особливості професійно-технічне навчання та його складові частини за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт).
4. Розкрити зміст поняття «кваліфікований робітник» за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт).
5. Розкрити сутність кваліфікаційної характеристики кваліфікованого робітника за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт).
6. Охарактеризувати цикли навчальних предметів, які забезпечують професійну підготовку за спеціальністю 015.38 Професійна освіта (Транспорт).
7. Скласти висновки за кожним завданням.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» Від 01.07.2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Закон України «Про професійну освіту». Із змінами, внесеними згідно із Законом № 4681-IX від 05.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>.

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5 ВИЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ І ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Мета: навчити майбутніх педагогів визначати рівень комунікативних і організаційних здібностей учнів ЗПТО та складати заходи щодо їх підвищення.

Завдання:

1. Ознайомитися з методикою визначення рівня комунікативних і організаційних здібностей учнів ЗПТО.
2. Визначити за опитувальником від Д. Закатнова рівень комунікативних і організаційних здібностей на прикладі студентів групи.
3. Скласти заходи щодо підвищення рівня комунікативних і організаційних здібностей.

Послідовність виконання роботи:

1. Дати відповіді на питання опитувальника від Д.О. Закатнова у формі «так» чи «ні».
2. Підрахувати окремо кількість **позитивних** відповідей на парні та

непарні запитання. Парні – комунікативні здібності, непарні – організаційні.

3. Отриманий результат порівняти з даними таблиці.
4. Скласти обґрунтовані висновки.
5. Скласти заходи щодо підвищення рівня комунікативних і організаційних здібностей.

Опитувальник з визначення рівня комунікативних і організаційних здібностей учнів ЗПТО (за методичним посібником «Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників» під заг. ред. Д.О. Закатнова. Київ : Вид-во ІІТО НАПН України, 2012).

Тест

1. Чи багато у тебе друзів, з якими ти спілкуєшся постійно?
2. Тобі часто вдається схилити друзів до прийняття твоєї ідеї?
3. Чи довго ти тримаєш образ?
4. Чи важко тобі орієнтуватися у складній ситуації?
5. Чи охоче ти заводити нові знайомства?
6. Чи подобається тобі займатися громадською роботою?
7. Чи правда, що приємніше проводити час з книгою, ніж в компанії?
8. Якщо на шляху до мети виникає перепона, ти легко долаєш її?
9. Чи легко ти встановлюєш контакт з людьми, які набагато старші від тебе?
10. Чи подобається тобі вигадувати та організовувати зі своїми друзями ігри та розваги?
11. Тобі важко увійти в нову компанію?
12. Ти часто дієш за правилом «Не роби сьогодні того, що можна зробити завтра»?
13. Чи легко ти встановлюєш контакт з незнайомими людьми?
14. Чи прагнеш ти добитися, щоб товариші діяли за твоїм планом?
15. Чи важко тобі прижитися в новій компанії?
16. Ти не конфліктуєш з товаришами через їхнє недотримання обіцянок?
17. Чи стараєшся ти використати першу ліпшу нагоду, щоб познайомитися з новою людиною?
18. Ти часто береш на себе ініціативу у вирішенні складних питань?
19. Чи дратують тебе оточуючі, чи хочеш ти в такому випадку побути на самоті?
20. Правда, що зазвичай тобі важко зорієнтуватися у незнайомій обстановці?
21. Чи подобається тобі постійно знаходитись серед людей?
22. Чи дратуєшся ти, якщо не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи виникає у тебе відчуття незручності, ніяковість, якщо приходится проявляти ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Правда, що ти втомлюєшся від частого спілкування з друзями?
25. Чи подобається тобі брати участь у колективних іграх?
26. Часто ти проявляєш ініціативу під час вирішення питань, що стосуються твоїх друзів?

27. Правда, що ти ніяковієш серед малознайомих людей?
28. Правда, що ти рідко прагнеш довести власну правоту?
29. Чи вважаєш ти, що оживити малознайому компанію доволі нескладно?
30. Чи береш ти участь у громадській роботі свого класу?
31. Чи намагаєшся ти обмежити спілкування лише кількома друзями, яким ти найбільше довіряєш і симпатизуєш?
32. Правда, що ти намагаєшся відстояти власну думку, якщо вона не була прийнята друзями?
33. Чи вільно ти почувашся в компанії незнайомих людей?
34. Чи охоче ти берешся до організації та проведення заходу для своїх друзів?
35. Чи правда, що ти почувашся ніяково, коли потрібно виступати у присутності великої кількості людей?
36. Ти часто запізнюєшся на побачення, зустріч?
37. Правда, що у тебе багато знайомих?
38. Часто ти опиняєшся в центрі уваги своїх товаришів?
39. Часто ти ніяковієш у присутності малознайомих людей?
40. Правда, що ти почувашся ніяково в оточенні великої групи своїх товаришів?

Порівняння результатів

Підрахувати окремо кількість позитивних відповідей на парні та непарні запитання. Парні – комунікативні здібності, непарні – організаційні. Результат звірити з таблицею.

Рівень	Комунікативні здібності	Організаційні здібності
Низький	Менше 9	Менше 11
Нижче за середній	10-11	12-13
Середній	12-13	14
Високий	14-15	15-16
Дуже високий	16-20	17-20

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №5а **МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ**

***Мета:** навчити майбутніх педагогів визначати правильність прийнятого рішення щодо вибору професії.*

Завдання:

- 1. Ознайомитися з методикою визначення правильності прийнятого рішення учнями ЗПТО щодо вибору професії.*
- 2. Визначити за опитувальником від Д. Закатнова правильність власного прийнятого рішення.*
- 3. Скласти систему заходів щодо мотивації учнів відносно прийнятого рішення з вибору професії.*

Послідовність виконання роботи:

- 1. Відповісти на двадцять тверджень тесту про Ваш професійний вибір і професійні наміри.*
- 2. Вибрати на кожне питання один із варіантів відповідей, який найповніше відображає Вашу позицію.*
- 3. Обрахувати отримані результати за методикою, вказаною нижче в теоретичних відомостях.*
- 4. За отриманими результатами визначити рівень професійної спрямованості учнів ЗПТО.*
- 5. Скласти обґрунтовані висновки, запропонувати систему заходів щодо мотивації учнів відносно прийнятого рішення з вибору професії.*

Опитувальник з визначення рівня комунікативних і організаційних здібностей учнів ЗПТО (за методичним посібником «Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників» під заг. ред. Д.О. Закатнова. Київ : Вид-во ПТТО НАПН України, 2012).

Щиро висловіть думку, сформовану у Вас на цей момент. Це допоможе Вам краще зрозуміти себе та визначити, чи правильно прийнято рішення.

Обробка результатів відбувається так: по одному балу нараховується за відповіді «правильно», «мабуть, правильно» у твердженнях 2, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 18 та за відповіді «неправильно», «мабуть, неправильно» у твердженнях 3, 5, 6, 8, 11, 12, 15, 17, 19. 1 та 20 твердження – не враховуються.

За отриманими результатами визначають рівень професійної спрямованості:

0-4 бали: У Вас низький рівень професійної спрямованості. Схоже, що Ваш вибір продиктований обставинами, а не інтересом до цієї професії. Подумайте, проаналізуйте ще раз свої можливості та бажання.

5-13 балів: У Вас недостатній рівень професійної спрямованості. У Вас є певні сумніви, але при наполегливій праці Ви зможете оволодіти обраною професією.

14-18 балів: У Вас достатній рівень професійної спрямованості. І те, що Вам подобається обрана професія і Ви хочете у подальшому працювати за

фахом, сприятиме успішному навчанню.

Тест

1. Кожна людина повинна мати можливість отримати ту професію, яка їй подобається, відповідає її інтересам та здібностям:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

2. Якби я мав (-ла) гарантію вступу до будь-якого ВНЗ, то вибрав (-ла) б) би ту саму професію, на яку зараз вступаю:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

3. Мій професійний вибір зумовлений не стільки бажанням отримати цю професію, скільки певними обставинами:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

4. Моє бажання отримати дану професію достатньо обґрунтоване:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

5. Хочу навчатися, перш за все, для того, щоб отримати вищу освіту, обрана професія, як така мене цікавить менше:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

6. В обраній професії для себе я бачу мало привабливого:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

7. Мої захоплення та заняття у вільний час певним чином пов'язані з обраною професією:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

8. У світі є багато інших професій, які подобаються мені значно більше, ніж ця:

- правильно;

- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

9. Із власної ініціативи я читаю додаткову літературу, шукаю інформацію, яка стосується обраної професії:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

10. Після закінчення навчання в університеті, буду самовдосконалюватися та підвищувати кваліфікацію з цієї професії, щоб працювати ефективніше:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

11. Обрана професія та робота за фахом навряд чи принесуть мені у майбутньому моральне задоволення:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

12. Я намагатимусь зробити все можливе, щоб не працювати у майбутньому за цією спеціальністю:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

13. Навіть якщо буде дуже важко після закінчення навчання, я намагатимусь працювати за обраною спеціальністю:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

14. Я б хотів (-ла) навчатись і працювати (паралельно) за обраною спеціальністю:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

15. У мене немає бажання у майбутньому працювати за цією спеціальністю:

- правильно;
- мабуть, правильно;

- мабуть, неправильно;
- неправильно.

16. Мені цікаво знайомитись і спілкуватись зі спеціалістами з обраної професії:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

17. Якщо я й буду у майбутньому працювати за обраною професією, то недовго:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

18. Робота за обраною професією дасть мені змогу в майбутньому цілком проявити себе, свої здібності:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

19. Після закінчення навчання хотів (-ла б) би отримати ще одну освіту і працювати за нею:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

20. У житті людини не все залежить від неї самої, їй доводиться інколи миритися з обставинами:

- правильно;
- мабуть, правильно;
- мабуть, неправильно;
- неправильно.

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6(13) ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мета: вивчити професійно-важливі якості особистості педагога професійного навчання.

Завдання:

1. Ознайомитися з професійно-важливими якостями особистості педагога професійного навчання,
2. Визначити сутність професійної спрямованості особистості педагога.
3. Визначити сутність професійної компетентності педагога професійного навчання.
4. Визначити професійно-важливі якості педагога професійного навчання.
5. Визначити сутність комунікативності педагога професійного навчання.

Короткі теоретичні відомості

У професійній діяльності педагога професійної освіти виділяють чотири групи функцій:

- навчальна, виховна, розвиваюча, мотивуюча;
- конструктивна і дослідницька;
- організаторська і комунікативна;
- самовдосконалення.

Реалізація професійних функцій приводить до утворення трьох основних підструктур особистості педагога: професійної спрямованості, професійної компетентності, професійно-важливих якостей особистості.

Професійна спрямованість – це інтегральна якість особистості, що визначає відношення до професії, потреба в професійній діяльності і готовність до неї. До якостей, що характеризують спрямованість особистості, варто віднести: професійну позицію, професійно-ціннісні орієнтації, мотиви, покликання до педагогічної діяльності. А також суспільну активність, домінантність, соціальний оптимізм і ін.

Професійна компетентність – це рівень поінформованості, авторитетності педагога професійної освіти, що дозволяє йому продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання, що виникають у процесі підготовки кваліфікованого фахівця, формування особистості іншої людини. У структуру професійної компетентності входять: суспільно-політична поінформованість, психолого-педагогічна ерудиція, інженерно-технічна підготовка, педагогічна техніка, уміння і навички по робочій професії широкого профілю й інше.

Психологічною основою компетенції є готовність до постійного підвищення своєї кваліфікації, мобільність професійних функцій.

Професійно-важливі якості – це система стійких особистих якостей, що

створюють можливість успішного виконання професійної діяльності.

Реалізація виховної функції жадає від педагога професійної освіти комплексу значущих якостей, до яких відносяться такі властивості, як ідейна переконаність, обов'язок, колективізм, відповідальність і соціальний оптимізм. Формування соціально-значущих якостей відбувається внаслідок прийняття особистістю цілей, цінностей і норм поведінки педагогічної інтелігенції.

Ефективність виховного впливу багато в чому буде визначатися вольовими властивостями педагога, його наполегливістю, ініціативністю, цілеспрямованістю, рішучістю і самостійністю. Поряд з цими властивостями йому важливо мати витримку, дисциплінованість, гнучкість поведінки, здатність передбачати реакцію учнів при зміні педагогічної ситуації, готовність до перебудови способів впливу, здатність до співробітництва з учнями.

Педагогічна діяльність висуває високі вимоги до емоційної сфери особистості. Емоційна чуйність, здатність поставити себе на місце учня, емпатія, доброта, щиросердечна щедрість поряд з такими стабілізуючими емоційний стан властивостями як урівноваженість, впевненість у собі, самовладання, саморегуляція емоційних проявів, становить необхідні умови педагогічної взаємодії з учнями.

Управління навчально-виховним процесом жадає від педагога інтересу до суспільної роботи, схильності до організаторської діяльності, здатності відбивати психологічний настрій навчальної групи, наявність установки на досягнення успіху, високої якості навчально-виховної роботи, особливої чутливості до міжособистісних відносин, уміння проектувати і створювати педагогічні ситуації, адекватно і швидко реагувати на їхні зміни, вимогливості, практичній спрямованості розуму, критичності, відповідальності.

Важливим компонентом великої групи професійно-значущих якостей педагога професійної освіти є комунікативність – якість необхідна для посиленого виконання будь-якої педагогічної діяльності. Це товариськість, емоційна експресія, розвинена мова (правильна вимова, логічність, стрункість викладу думок та ін.), педагогічний такт, здатність «прочитати» стан учня по виразу обличчя, міміці, жестах, позі, ході.

Реалізація навчальної, функції жадає від педагога професійної освіти схильності ділитися своїми знаннями, уміннями, досвідом, здатності передавати їхній іншим, логічно і діалогічно мислити, міркувати, доводити. Педагог повинен вміти аналізувати, відбирати науково-технічну інформацію і структурувати її в навчальний матеріал, діагностувати можливі пізнавальні труднощі учнів, проектувати і створювати проблемні ситуації, конструювати стратегічні і тактичні цілі навчання.

Озброєння учнів системою техніко-технологічних знанні, і умінні жадає від педагога ЗПТО розвиненого технічного мислення, просторового уяви, технічної пам'яті, конструкторсько-технологічних здібностей. Ці властивості поєднуються однією інтегральною якістю – технічним інтелектом.

Ефективність розвитку учнів багато в чому залежить від творчої

спрямованості особистості педагога: схильності до технічної творчості, раціоналізаторству, педагогічній уяві, умінню діагностувати і прогнозувати стадії становлення особистості. Ці властивості характеризують креативність особистості.

Важливим фактором успішного здійснення професійних функцій педагога є його психологічні процеси. У ході освоєння педагогічної діяльності відбувається професіоналізація цих властивостей: розвивається здатність до розподілу і переключення уваги, збільшується його обсяг, поліпшується концентрація; сприйняття стає більш виборчим і цілеспрямованою, поступово складається педагогічна спостережливість; розвивається образна і словесно-логічна пам'ять; мислення стає більш мобільним і оперативним, формується рефлексія на навчально-педагогічну діяльність; розвивається педагогічна уява (передбачення). Професіоналізація психічних властивостей приводить до утворення інтегральної якості – професійно- педагогічного інтелекту.

Професійно-педагогічний інтелект містить у собі оперативне і якісне відображення імовірності подій педагогічної діяльності, спрямованої на професійну підготовку особистості. Його особливістю є інтеграція технічного і педагогічного компонентів мислення, евристичність і прогностична спрямованість.

До властивостей, що мають професійну значущість для педагога, відносять активність, емоційна стабільність, висока швидкість вироблення умовно-рефлекторних зв'язків, швидкість реакції (при демонстрації робочих прийомів і операцій).

Усі три підструктури особистості педагога професійної освіти тісно пов'язані, їхній розвиток відбувається в режимі взаємодії.

Усе вище викладене може бути узагальнене в психограмі викладача:

– *професійно-педагогічна спрямованість*: ідейна переконаність, суспільна активність, схильність до домінування, соціальний оптимізм, колективізм, професійна позиція і покликання до педагогічної діяльності;

– *професійно-педагогічна компетентність*: суспільно-політична поінформованість, психолого-педагогічна ерудиція, інженерно-технічний кругозір, педагогічна техніка, комп'ютерна підготовленість, уміння і навички по робочій професії, загальна культура;

– *професійно-важливі якості особистості*: організованість, соціальна відповідальність, комунікативність, прогностичні здібності, здатність до вольового впливу, емоційна чуйність, доброта, тактовність, рефлексія на свою поведінку, професійно-педагогічне мислення, технічне мислення, довільну увагу, педагогічна спостережливість, самокритичність, вимогливість, самостійність, креативність у галузі педагогічної і виробничо-технологічної діяльності;

– *психодинамічні властивості*: збудливість, урівноваженість, емоційна стійкість, високий темп психічної реакції, успішність формування навичок, пластичність.

Методика навчальної діяльності викладача

Викладання у професійній школі вимагає звертання не тільки до змісту

досліджуваного предмета, але і до творчого мислення, уваги, пам'яті, до організації розумової роботи учнів. Вивчення будь-якого предмета пов'язане з загальними методами діалектичного пізнання в їхньому конкретному випадку. Принципи і закони навчання охоплюють усі сторони навчального процесу: зміст, методи, організацію навчальної роботи, форми і засоби навчання.

Викладання у професійній школі ставить за мету не просто розглянути, викласти зміст даного предмета вивчення, але й одночасно навчити мисленню в даній науковій галузі і пов'язаних з нею галузях знання і практичних завдань.

Кожне заняття вимагає аналізу, виділення, осмислювання матеріалу, порівняння, зіставлення й інших проявів розумової роботи учнів. Неодмінною умовою засвоєння досліджуваних предметів у ЗПТО є розуміння учнями системи теоретичних знань і своєї практичної підготовленості. При цьому важливо, щоб у результаті викладання, а також самостійного вивчення навчального предмета відповіді учнів на вихідні питання навчання були б досить чіткі.

Важливо також, щоб розгляд кожного нового теоретичного положення, висновку, узагальнення змушувало учнів звертатися до раніше пройдених матеріалів і самостійно знаходити шляхи застосування своїх знань для одержання нових знань і для їхнього застосування на практиці. Тому методика викладання передбачає певну логічну послідовність розгляду предмету, систему асоціацій, міркувань і доказів, рішення завдань, систему питань, що направляють мислення учнів у певному напрямку.

Від викладача потрібно ясний і цілеспрямований виклад матеріалу, що активізує сприйняття учнів, що збуджує їхній інтерес до предмета вивчення; від учнів потрібно уважне, вдумливе сприйняття змісту, вивчення його з глибокою зацікавленістю, і більше того – активна пошукова самостійна робота. Дотримання цих умов піднімає викладання на нову якісну висоту.

Для успіху викладання важливе значення мають певна добірність форми вираження змісту, закономірностей і зв'язків досліджуваного предмета, вища внутрішня стрункість системи в поєднанні структурна і функціонального, логіка і симетрія в побудові. Добірність форми і прагнення до удосконалювання суті вираження науки є найважливішими умовами прищеплювання поваги до науки і прагнення до роботи в даній галузі.

Завдання викладання у професійній школі – не натаскування учнів у галузі змісту якихось курсів, а підведення їх до глибокого розуміння закономірностей явищ досліджуваного предмета і до самостійного розширення знань. У результаті вивчення навчальних предметів учні повинні досить добре розбиратися у відповідних галузях науки і техніки, глибоко розуміти основне й істотне цих галузей, уміти користуватися мовою й апаратом науки і все це вміти застосовувати у відповідній практичній діяльності.

Контрольні питання:

1. Які функції виконує педагога професійного навчання?

2. Як визначається поняття професійної спрямованості?
3. Як визначається поняття професійної компетентності.
4. Які професійно-важливі якості особистості педагога професійного навчання.

Послідовність виконання роботи:

1. Виписати професійно-важливі якості особистості педагога професійного навчання.
2. Розкрити сутність професійної спрямованості особистості педагога.
3. Розкрити сутність професійної компетентності педагога професійного навчання.
4. Виписати професійно-важливі якості педагога професійного навчання.
5. Розкрити сутність комунікативності педагога професійного навчання.

Література:

1. Гельжинська Т. Я. Теорія та методика професійного навчання : *навчальний посіб.* Львів: Видавництво ПП «Новий Світ – 2000», 2024. 220 с.
2. Герлянд Т. М. Педагог професійної школи : *метод. посіб.* ; за заг. ред. Т. М. Герлянд. Київ: ПТТО АПН України, 2009. 232 с.
3. Професійний стандарт «Педагог професійного навчання». Затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 20 червня 2020 року №1182. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/ME200568>
4. Шевчук С. С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу : *навчально-методичний посібник.* Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 73 с
5. Чайка В. М. Основи дидактики : *навч. посіб.* [для студ. вищ. пед. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2011. 238 с.

Висновки

ПРАКТИЧНА РОБОТА №7
ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА СТРУКТУРА ЗАКЛАДУ ПТТО

Мета: вивчити повноваження основних ланок управління та керівного і педагогічного персоналу ЗПТТО.

Завдання:

1. Вивчити повноваження основних ланок управління.

2. Вивчити повноваження керівного та педагогічного персоналу.
3. Ознайомитися із загальною структурою управління закладом професійної освіти.

Послідовність виконання роботи:

1. Використовуючи Закон України «Про професійну освіту» (2025) та Типове положення про ПТО заповнити таблицю повноважень основних ланок управління ЗПТО (табл. 1).

2. Використовуючи Закон України «Про професійну освіту» (2025), Типове положення про ПТО та посадові обов'язки заповнити таблицю повноважень керівного та педагогічного персоналу ЗПТО (табл. 2).

3. Проаналізувати ієрархію підпорядкованості та скласти загальну модель структури управління закладом професійної освіти (професійний ліцей, центр ПТО, вище професійне училище).

Завдання 1. Аналітичний кейс «Повноваження основних ланок управління»

Таблиця 1

Повноваження основних ланок управління

Орган управління / Посада	Ключові функції та повноваження	Хто призначає / Як формується
Засновник		
Директор	Стратегічне керівництво, представництво закладу...	
Наглядова рада		
Педагогічна рада	Затвердження освітніх програм, оцінювання...	
Регіональна рада		
Методична комісія	Розробка КМЗ, обмін досвідом...	
Учнівське самоврядування	Захист прав учнів, організація дозвілля...	

Завдання 2. Аналітичний кейс «Повноваження керівного та педагогічного персоналу»

Таблиця 2

Повноваження керівного та педагогічного персоналу

Орган управління / Посада	Ключові функції та повноваження	Хто призначає / Як формується
Заступник з навчальної роботи		
Заступник з навчально-виробничої роботи		
Викладач		
Старший майстер		
Майстер виробничого навчання		

Завдання 3. Скласти загальну модель структури управління закладом професійної освіти закладу ПТО.

Модель має відображати зв'язки (лінійні та функціональні) між:

- адміністрацією (директор, заступники з НВР, НР, НВхР).
- навчальними підрозділами (відділення, методичні комісії).
- навчально-виробничими майстернями та лабораторіями.
- допоміжними службами (бухгалтерія, господарча частина, психологічна служба).

Примітка: Для створення моделі рекомендується використати інструменти **Canva**, **Miro** або **Lucidchart**.

Висновки

Навчально-методичне видання

Професійна педагогіка

Методичні рекомендації

до вивчення навчальної дисципліни «Професійна педагогіка»
/ для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності
«015 Професійна освіта (Транспорт)»
Дніпро–Слов'янськ, 2025

Укладачі: В. В. Стешенко, М. В. Пшеничний

Відповідальний за випуск В. І. Бондаренко